

קיצור הלכות מעשיות חנוכה התשפ"ה

'חג החנוכה'

ימי חג החנוכה נועדו לזכירת חסדי ה' יתברך ולהודאה לשמו הנכבד והנורא, על אשר ארע בימי בית שני בעת ימי החנוכה בשנת ג' אלפים, תקצ"ז זכה עם ישראל לחוות שני נסים גלויים בארץ ישראל: הנס הראשון היה נס הנצחון במלחמה כנגד המעצמה והתרבות היונית, והנס השני היה נס פח השמן – מציאת פח אחד של שמן טהור חתום בחותמו של כהן גדול. לפיכך עם ישראל חוגגים את נס הנצחון במלחמה על ידי הוספת הלל גמור ובתפילת ההודאה "על הנסים", ואת נס פח השמן עם ישראל חוגגים על ידי הדלקת נרות חנוכה במשך שמונה לילות רצופים.

'הדלקת הנרות'

מצוות הדלקת נר חנוכה היא חובה, בכל בית שגרים בו. מנהג הספרדים שרק בעל הבית מדליק חנוכיה אחת. והוא יכול לתת לבני ובנות הבית להדליק את שאר הנרות בחנוכיה, לאחר שהדליק את הנר של אותו היום. מנהג האשכנזים שכל אחד מבני הבית מדליק חנוכיה משל עצמו. אולם יש להרחיק את החנוכיות אחת מהשניה, כך שמי שמביט בהן יראה את הנרות כפי מספר הימים.

'מקום ההדלקה'

בית פרטי: ראוי להדליק בפתח החיצוני הפונה לרחוב, במידה ופרסום הנס יותר גדול בפתח הבית אז ידליק בפתח ביתו.
בית משותף: אם בחלון פרסום הנס גדול יותר (גם בקומה גבוהה למעלה מעשרה מטרים, בתנאי שיש מרפסות בבניינים מולו), נראה שעדיף על פני הדלקה בדלת.
אם מדליקים כמה חנוכיות. ראוי להדליק חנוכיה אחת בחלון, וחנוכיה נוספת בפתח הבית.

כשמדליקים בפתח הבית: גובה ההדלקה לכת"ח חילה בין ג' טפחים (24 ס"מ/30 ס"מ), ל" טפחים (80 ס"מ). הדלקה על כיסא הינה על פי רוב בגובה מתאים. מזוזה מימין נר חנוכה משמאל ובעל הבית עומד עם הציצית, על ידי כך הוא מוקף במצוות.

'זמן ההדלקה'

אין לאכול אכילת קבע כחצי שעה לפני זמן הדלקת נרות חנוכה.
הספרדים ורבים מן האשכנזים נוהגים להדליק בצאת הכוכבים, חלק מהאשכנזים נוהגים להדליק בשקיעת החמה.
הנרות צריכים לדלוק לפחות עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים. תשומת לב מיוחדת לנרות הנמכרות בחנויות שדולקות פחות מחצי שעה. נרות שאינן דולקות חצי שעה אסור לברך עליהם.
במידה וזקוקים לצאת מיד לאחר החצי שעה, ניתן להתנות לפני הדלקת הנרות שלאחר חצי שעה מצאת הכוכבים יכבו את הנרות.
נהגו להימנע מעשיית מלאכה בשעה שהנרות דולקים, בעיקר בחצי השעה הראשונה שבה יוצאים ידי חובת המצווה.
משפחה היוצאת מביתה לפני זמן ההדלקה, ועתידה לחזור רק מאוחר יותר בערב - עומדות בפניה שלוש אפשרויות ע"פ סדר העדיפויות.
1. הדלקה מאוחרת כשיחזרו לביתם בתנאי שבני הבית ערים ובכך יש פרסום הנס – הרב עובדיה יוסף זצ"ל היה מדליק בשעות מאוחרות בזמן שהיה חוזר מהעברת שיעור רים, ואשתו הייתה ממתינה לו.
2. מינוי שליח שידליק בביתו של האדם שמדליק עבורו.
3. הדלקה מפלג המנחה. תשומת לב להוספת שמן או נר שדולקים עד לאחר חצי שעה מצאת הכוכבים.

בשעה שהנרות דולקים יבקש האדם על בניו שיהיו כולם צדיקים וחכמים.

'הדלקת נרות בבית הכנסת'

את החנוכה שמדליקים בבית הכנסת נוהגים להניח בכותל הדרומי מצידו הימני של ארון הקודש זכר למנורה שהייתה בצד דרום בבית המקדש.

זמן ההדלקה בין תפילת מנחה לתפילת ערבית. מי שהדליק בבית הכנסת צריך לחזור ולהדליק בביתו ולברך את כל הברכות.

יש מקומות שנוהגים להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת גם קודם תפילת שחרית ללא ברכה.

בערב שבת: מדליקים בסמוך לכניסת שבת לאחר תפילת המנחה.

אם אין עדיין עשרה והזמן דוחק אפשר להדליק בפחות מעשרה ולסמוך על כך שעתידים להיות שם עשרה אנשים ויתקיים בהם פרסום הנס.

במוצאי שבת: מיד לאחר תפילת ערבית מדליקים נרות חנוכה ואח"כ עושים הבדלה.

'תפילות בחנוכה'

מתפילת ערבית של ליל כ"ה בכסליו מוסיפים בתפילת שמונה עשרה ועל הניסים.

שכח לומר על הניסים אם נזכר קודם שאמר שם ה' בחתימת ברכת הטוב שמך יחזור למקומו ויאמרו. אם נזכר לאחר שאמר שם ה' יחתום הטוב שמך וקודם שיעקור רגליו יאמר 'מודים אנחנו לך על הניסים וכו' בימי מתתיהו'.

כשמסיים השליח ציבור חזרת התפילה אומרים הלל שלם בברכה. לאחר מכן קוראים בתורה מעניינו של יום ומסיימים את התפילה בסדר הרגיל. אין אומרים תחנון בכל ימות החנוכה.

'סעודות בחנוכה'

אין חובה לקיים סעודות אם עושים סעודה ראוי ונכון להרבות בזמירות ושירות ותשבחות ואז הן סעודת מצווה לדברי הכל.

נהגו לאכול מאכלי חלב זכר לנס שהיה על ידי יהודית שהאכילה לאויב מאכלי חלב ובעקבות

ראוי לציין שאם אחד מבני המשפחה חסר ניתן להדליק בבית ולהוציאו ידי חובה. גם אשה יכולה להוציא את האיש.

'הכנת השמן והפתילות'

זריזים מכינים השמן והפתילות כבר מהבוקר. יש שנהגו להכין את החנוכה שני ימים קודם החג.

כל השמנים כשרים להדלקת נרות חנוכה. מצווה מן המובחר להדליק בשמן זית זך.

מנהג קדום לתת מים בתחתית הכוסיות ועליו יוצקים את השמן, טעם הדבר מרומזת לארב"ע עם מלאכות האסורות בשבת. ירומזת לברית מילה, מן סתומה רומזת ללבנה במילואה ועל שלושתם גזרו היינונים.

יש מקפידים להחליף בכל לילה את הפתילות ויש המקפידים להשתמש דוקא בפתילות ישנות משום שנתקיימה בהן מצווה אחת ראוי לעשות בהן עוד מצווה.

'ברכות ההדלקה'

בכל לילה קודם שידליק מברך שתי ברכות: על הניסים, ולהדליק נר (של) חנוכה.

בלילה הראשון מוסיפים ברכת שהחינו. בברכת להדליק נר יש שאומרים להדליק נר חנוכה וכך נוהגים הספרדים וחלק מהאשכנזים. יש שאומרים להדליק נר של חנוכה

'הדלקה'

בעת שמדליק את הנרות צריך לעמוד כדוגמת הכהן הגדול שהיה עומד בשעת הדלקת המנורה.

בכל פניות שאדם פונה, צריך לפנות דרך צד ימין. על כן בכל יום יוסיף עוד נר בצד שמאל, וידליק אותו ראשון, ואח"כ יפנה לצד ימין וידליק את שאר הנרות.

ראוי לעמוד בעת הברכות לצד שמאל החנוכה, כדי שהנר הקרוב אליו יהיה הנר שהוא עומד להדליק ראשון. מיד לאחר הדלקת נר ראשון יתחיל ויאמר 'הנרות הללו' וימשיך להדליק את שאר הנרות.

'זאת חנוכה'

יום השמיני של חנוכה נקרא 'זאת חנוכה' כיוון שקוראים בו פרשת זאת חנוכת המזבח. רבי ישראל מרוז'ין היה אומר מה שהצדיקים יכולים לפעול מהשם יתברך בראש השנה ויום הכיפורים יכול יהודי פשוט לפעול בזאת חנוכה. רבינו מימון אבי הרמב"ם כתב כי אין להקל בשום מנהג ואפילו מנהג קל כאכילת סופגניות שהוא זכר לשמן שנעשה בו הנס. נוהגין לאכול מאכלי חלב לזכרון הנס שנעשה ע"י חלב שהאכילה יהודית ביתו של יוחנן כהן גדול את מלך יון הרשע גבינה, בעקבות זאת נרדם וחתכה את ראשו ועל ידה באה הישועה. חלוקת דמי חנוכה ומשחק בסביבון אף הם מנהגים חשובים, בזאת מפרסמים את הנס ביותר.

'חנוכה בזמן מלחמה'

חיילים הלנים בבסיס, למנהג האשכנזים ידליקו נרות בברכה, למנהג הספרדים יוצאים ידי חובה בהדלקה שמדליקים בביתם סבאם לא מדלי"קים עליהם בביתם, ידליקו נרות בברכה. חיילים השוהים במקום הראוי למגורים, ואפילו ארעים כגון: בביתני שמירה או בסככות יכולים להדליק בברכה חיילים השוהים בשדה פתוח, פטורים מהדלקת נרות חנוכה וראוי שידליקו עליהם בביתם. חיילים הנמצאים בבתי אויב ומותר להדליק נרות ע"פ הוראת המפקד, יכולים להדליק נרות ולמנהג האשכנזים אף לברך.

כך השתכר וישן ואחר כך חתכה את ראשו.

'שבת חנוכה'

חכמינו הפליגו בגודל מעלת קדושת שבת חנוכה שיש בה מעלה יתירה יותר מכל שבתות השנה.

ערב שבת: הדלקת נרות חנוכה בערב שבת: מדליקין נרות חנוכה לפני הדלקת נרות שבת (לא לפני פלג המנחה). כשחל שבת בזמן שצרי"כים להדליק הרבה נרות והזמן דוחק, יכולה האשה להדליק נר שבת אחר שהדליק הבעל נר אחד בלבד ואין צריכה להמתין עד שידליק הבעל את כל הנרות.

בערב שבת יש נוהגין להתפלל מנחה קודם הדלקת נרות חנוכה כי תפילת מנחה כנגד תמיד של בין הערביים, ונר חנוכה זכר לנס הנעשה בנרות המנורה הנדלקות אחר תמיד של בין הערביים. הרב עובדיה יוסף זצ"ל התפלל לאחר הדלקת נרות החנוכה.

נוהגים שלא לומר 'במה מדליקין' בקבלת שבת מאחר שנזכר בו שמנים הפסולים להדלקה בשבת למרות שכשרים לחנוכה.

מוצאי שבת: נוהגים לעשות הבדלה ולאחר מכן להדליק נרות חנוכה.

משפחה שמתארכת בחנוכה: רק אם הם מתכ"ו וונים לאכול ארוחת ערב ולישון בבית מארחהם, אזי בית המארח נחשב ביתם באותו יום. ראוי לקנות שותפות בנר בשווה פרוטה, או שבעל הבית יקנה להם במתנה חלק מהנר, ויקנו את חלקם על ידי הגבהת הנר.

למנהג אשכנז, שכל אחד מבני הבית מדליק נרות בברכה, גם האורחים ידליקו שם נרות בברכה. במידה ומתארחים בדירה נפרדת, לכל המנהגים נכון שידליקו נרות חנוכה בברכה בדירתם. במוצאי שבת, אם הם מתכוונים לחזור בזריזות לביתם, נכון שידליקו נרות בביתם. ואם הם מתכוונים לחזור מאוחר, עדיף שיצאו ידי חובת המצווה בבית מארחהם, כפי שיצאו בערב שבת.

"ובכל ימי חנוכה נתעורר כח
אמונה להאמין בצור ישועתו
אף למעלה מהטבע"
(תפארת שמואל)